

LEDEN VAN DE STATEN- GENERAAL,

door MAARTEN VAN ROSSEM

IN DE LOOP VAN DE ZOMERMAANDEN IS DE REGERING TOT DE CONCLUSIE gekomen dat het economisch beleid van de afgelopen drie jaar en in ruimere zin de hele neoliberale aanpak van de problemen die zijn ontstaan door de kredietcrisis, een betreurenswaardige vergissing is.

Zoals bekend leidde de kredietcrisis tot een plotselinge, diepe recessie in de jaren 2008 en 2009. Door de omvangrijke noodmaatregelen en economische stimulering was er reeds in 2010 sprake van een opmerkelijk herstel. In de drie jaren daarna hadden we te maken met hardnekkige economische stagnatie.

Waarom was dat het geval? Omdat de overheden van de rijke industrielanden, waaronder ook Nederland, in een zonderlinge aanval van begrotingspaniek in 2010 besloten dat er flink bezuinigd zou moeten worden. Directe aanleiding was het even frauduleuze als failliete Griekenland, maar de plotse bezuinigingsmanie werd internationaal bevestigd door de G20-bijeenkomst in dat jaar in Toronto. De

De regering heeft het voornemen zich in de komende jaren **niets aan te trekken** van de Europese begrotingsnorm

fanatieke bezuinigers beweerden dat een te hoge staatsschuld levensgevaarlijk was. Een omvangrijke staatsschuld zou ten koste gaan van het vertrouwen van de internationale financiële markten, en bovendien werd beweerd dat omvangrijke staatsleningen ten koste zouden gaan van leningen aan andere instellingen en particulieren.

Ten aanzien van een aantal mediterrane landen was dat ten dele wel juist, al was de draconische aanpak van die landen in de volgende jaren zonder twijfel te veel van het goede ineens. In de noordelijke Europese landen, zoals Nederland, Engeland en Duitsland, was echter van een financiële nood-situatie geen sprake. De overheidsfinanciën in die landen waren en zijn structureel gezond. Hun staatsschuld was, historisch gezien, helemaal niet bijzonder groot, en daar kwam nog bij dat zij onwaarschijnlijk weinig rente betaalden op hun staatsleningen, juist vanwege de crisis en de zwakke positie van de zuidelijke Europese landen. Het is treurig dat zij deze rente-bonanza op geen enkele wijze in positieve zin hebben gebruikt.

De Nederlandse regering wil bij dezen ruitertlijk toegeven daar spijt van te hebben. De landen met structureel gezonde financiën hadden niet moeten bezuinigen, maar juist de binnenlandse vraag moeten stimuleren door belastingverlaging, ruimhartige investeringen en zeer beperkte bezuinigingen op de overheidsuitgaven. De overheid moet immers de binnenlandse vraag op peil houden wanneer door een financiële crisis de burgers flink gaan sparen en daardoor de hand op de knip houden. Een dergelijke aanpak in de noordelijke Europese landen zou tot een veel gezondere asymmetrische aanpak hebben geleid. Nu werd plotseling overal op grote schaal bezuinigd, met als gevolg dat het herstel halverwege werd getorpedeerd.

Om al deze redenen heeft de regering het voornemen zich in de komende jaren niets aan te trekken van de Europese begrotingsnorm. Dat is immers een nogal arbitrair uitgangspunt. Bovendien kan met recht worden gesteld dat de nood aan de man is. Europa staat economisch stil. Dat brengt ook op lange termijn enorme kosten met zich mee en kan blijvende schade aanrichten.

De regering is daarom voornemens in de komende jaren de binnenlandse vraag te stimuleren. Het is daarbij van groot belang dat andere structureel gezonde landen, maar in het bijzonder Duitsland, dat ook gaan doen. Gebeurt dat niet, dan blijft het tobben met de euro. De beste dienst die aan de eurozone kan worden verleend is een dergelijk verstandig stimuleringsbeleid.

Beëindiging van de bezuinigingspaniek komt ook ten goede aan de sociale harmonie in Nederland.

Eenmaal bevrijd van de bezuinigingsdwang kunnen we bovendien wat rustiger nadenken over de toekomst van de verzorgingsstaat.

Die verzorgingsstaat was verreweg de belangrijkste beleidsmatige verworvenheid van het naoorlogse Nederland, en nog steeds blijkt uit elk opinieonderzoek dat er voor die verzorgingsstaat een breed draagvlak in de bevolking is. De steun voor dit complex van instituties strekt zich over het hele politieke spectrum uit. Het is goed ons daarbij te realiseren dat de Nederlandse verzorgingsstaat een coproductie is van christen-democraten, sociaal-democraten en liberalen. Ja, ook van liberalen, al hebben die er de laatste jaren een handje van net te doen alsof zij er niets mee te maken hebben gehad.

Dat de verzorgingsstaat toe is aan groot onderhoud, is evident. Dat is eigenlijk al een kwarteeuw een waarheid als een koe. In de afgelopen jaren is echter over de aard van dat groot onderhoud niet erg systematisch nagedacht; het onderhoud bestond voornamelijk uit noodreparaties. Dat kwam doordat helemaal niet goed was nagedacht over de toekomst van het gehele sociale ensemble dat wij verzorgingsstaat noemen.

De noodreparaties waren in ideologisch opzicht steeds van liberale snit. 'Bedrijfsmatige aanpak', 'eigen verantwoordelijkheid' en 'vermarkting' waren bij uitstek de termen die het beleid beheersten. Het idee daarachter was dat de zegeningen van de markt en de individuele besluitvorming de verzorgingsstaat efficiënter en daardoor goedkoper zouden maken. Daar is niets van gebleken. Integendeel, de kostenexplosie in zorg en gezondheidszorg is er eerder door versterkt.

Veel van die neoliberale reparaties en hervormingen bleken open-einderegelingen, omdat de criteria niet duidelijk waren en controle ontbrak. Neem nu het Persoonsgebonden Budget (pgb): een prachtig idee, maar zonder duidelijke criteria en controle een uiterst fraudegevoelige regeling. In de gezondheidszorg is indertijd het *fee for service*-principe ingevoerd. Dat heeft een einde gemaakt aan de wachtlijsten, maar vanaf dat moment zijn de kosten significant sneller gestegen dan daarvoor. Het is leuk om iets te doen voor mensen met dyslexie, maar de betreffende regeling ontbreekt het ook alweer aan duidelijke criteria en controle. Ook hier was het gevolg een schrikbarende toename van de kosten.

Het is noodzakelijk tegelijkertijd de hele verzorgingsstaat door te lichten en een helder ontwerp voor de toekomst te maken. Het is wel zeker dat aanzienlijke besparingen mogelijk zijn, zonder dat de kwaliteit van de zorg daaronder zal lijden. De regering trekt een jaar uit voor een dergelijk onderzoek en ontwerp.

BRANDHAARDEN

In het afgelopen jaar is al gebleken dat onze ondoordachte plannen voor een provinciale herindeling en snelle opschaling van de gemeentegrootte zijn doodgelopen. Dat wil de regering zo laten.

Verschillende instanties hebben al waarschuwend woorden gesproken over het regeringsvoornemen om een aanzienlijk deel van het sociale beleid af te stoten naar de gemeenten, bij een tegelijkertijd te effectueren omvangrijke bezuiniging. Die instanties hadden gelijk. Deze plannen kunnen in hun huidige vorm grote bestuurlijke schade aanrichten en zullen daarom heroverwogen worden.

Ten aanzien van het onderwijs kan de regering in algemene zin stellen dat definitief een punt wordt gezet achter de eindeloze hervormingen van de afgelopen decennia. De oogst van die onderwijs-hervormingen is uiterst mager of zelfs negatief en weegt zeker niet op tegen de narigheid die ze hebben veroorzaakt. De regering werkt aan een reeks van voorstellen om de positie en status van docenten ingrijpend te herstellen.

Op het punt van de buitenlandse politiek en het defensiebudget is de regering voornemens lessen te trekken uit de weinig gelukkig verlopen inzet van Nederlandse troepen in overzeese brandhaarden. De dubbele interventie in Afghanistan, bijvoorbeeld, heeft uiteindelijk niets van enige betekenis opge-

In het afgelopen jaar zijn onze ondoordachte plannen voor een provinciale herindeling en snelle opschaling van de gemeentegrootte doodgelopen. **Dat wil de regering zo laten**

leverd. De regering betreurt het in hoge mate dat daarbij enkele tientallen Nederlandse militairen om het leven zijn gekomen.

Die interventies zijn indertijd niet ondernomen omdat de Nederlandse regering een sterk verlangen had Afghanistan te hervormen, maar om aan de NAVO-tafel een woordje mee te kunnen spreken. Dergelijke interventies zullen niet meer worden ondernomen. Nederland zal ook niet participeren in de interventie in Mali.

EUROPESE GEDACHTE

Dan is de vraag wat de Nederlandse regering op dit terrein wel wil doen. Welnu, voorlopig niets. Zij is voornemens pas op de plaats te maken en zich af te vragen wat eigenlijk de rol van de NAVO, en meer in het bijzonder de rol van Nederland binnen die organisatie, in de toekomst moet zijn. De NAVO is opgericht om het veronderstelde gevaar van de Sovjet-Unie het hoofd te bieden. Dat gevaar is geweken, als het er al ooit was. Er is sinds het einde van de Koude Oorlog onvoldoende discussie geweest over de vraag waar het met de NAVO heen moet. De talloze militaire interventies in het kielzog van de Amerikaanse veiligheidspolitiek zijn weinig bevredigend verlopen.

De regering is in elk geval voornemens de JSF-toestellen af te bestellen. Alleen fantasten zien voor deze vliegtuigen in de naaste toekomst een zinvolle militaire bestemming. Nederland is een klein land, en onze vroegere ambitie om in het gehele geweldsspectrum mee te doen, is in de toekomst niet realistisch. Beter kunnen we het zoeken in intensieve samenwerking in een specifieke sector met bijvoorbeeld Duitsland. Op dat terrein zijn al belangrijke stappen gezet.

De Nederlandse regering staat nog steeds voor honderd procent achter de Europese gedachte. Zij is van mening dat het financieel-economische besluitvormingsapparaat van de EU versterkt moet worden teneinde de euro op lange termijn zeker te stellen. Anders dan in het verleden weleens is gesuggereerd, is zij ook niet afkerig van 'institutionele vergezichten'. Wat in Europa is gerealiseerd sedert de ondertekening van het Verdrag van Rome, is historisch gezien een wonder. We moeten oppassen dat dit wonderbaarlijke politieke project in de komende jaren niet blijvend in het ongereede raakt.

De regering is ervan overtuigd dat zij, ook zonder Gods zegen voor haar werk te vragen, een constructief jaar tegemoet gaat. ■